

Verweduwd in het Vlaamse Gewest Een analyse op basis van Rijksregistergegevens

Martine Corijn

Foto: Image 100

Samenvatting

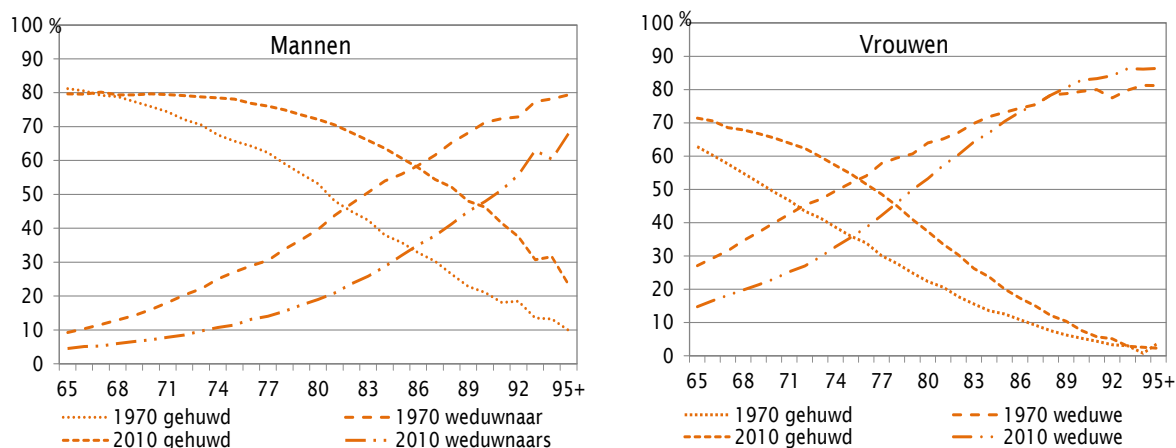
De toenemende vergrijzing van de bevolking weerspiegelt zich in de stijgende leeftijd bij het overlijden van de huwelijkspartner en in het dalende aandeel weduwnaars en weduwen op hoge leeftijd. Huwelijken duren vandaag 40 à 50 jaar vooraleer verweduwing optreedt. Het aantal weduwen van 80 jaar en ouder is in het Vlaamse Gewest sinds 1970 meer dan verdrievoudigd. Door de hoge leeftijd bij het overlijden van de echtgeno(o)t(e) wordt nadien nog nauwelijks hertrouwd, maar ook jongere weduwnaars en weduwen kiezen nog amper voor een hertrouw. Verweduwd zijn betekent doorgaans alleen (blijven) wonen. De zeer grote groep weduwes op vergevorderde leeftijd die alleen woont, moet bijzondere aandacht krijgen van al wie beleid voert inzake welzijn en gezondheid.

Inleiding

Jaarlijks sterven er ongeveer 55 à 57.000 mensen in het Vlaamse Gewest. Bij 16 op de 1.000 echtparen komt jaarlijks één van beide partners te overlijden. In de grote meerderheid van de echtparen (11 op de 16) overlijdt eerst de man. Van alle mannen die in de voorbije jaren in het Vlaamse Gewest overleden, was 60% gehuwd – zij laten een weduwe achter – en was er 22% al weduwnaar. Van alle vrouwen die overleden was er slechts 25% gehuwd – zij laten een weduwnaar achter – en was er 65% al weduwe. Het voorbije decennium verloren in het Vlaamse Gewest jaarlijks ongeveer 7.000 echtgenoten en 17.000 echtgenotes hun vrouw/man door een overlijden; de meesten van hen waren op dat moment al ouder dan 70 jaar¹. De gewijzigde betekenis van verweduwd zijn, komt naar voor als we de burgerlijke staat van 65-plussers in 1970 en in 2010 vergelijken (figuur 1). In die periode is het aandeel weduwnaars en weduwes op elke leeftijd aanzienlijk gedaald. Het aandeel gehuwde mannen en vrouwen in die leeftijdsgroep is daarentegen in die periode op elke leeftijd aanzienlijk gestegen. Het aandeel weduwnaars is vooral bij 80-ers afgenomen omdat het aandeel gehuwde mannen steeg. Het aandeel weduwes is vooral bij 70-ers gedaald ten voordele van gehuwde vrouwen.

¹ Ook nooit-gehuwden, gescheiden personen en verweduwde personen die ongehuwd samenwonen, kunnen door een overlijden hun partner verliezen.

Figuur 1 Gehuwde en verweeduwde 65-plussers naar leeftijd, per geslacht, Vlaams Gewest, 1970 en 2010 (in %)

Bron: ADSEI, bewerking SVR

Door de toenemende levensverwachting en de grote duurzaamheid van huwelijken uit de jaren 40, 50 en 60 van de vorige eeuw duurt het tegenwoordig zeer lang vooraleer gehuwden hun partner verliezen door een overlijden. Veel gehuwden uit de jaren 40 en 50 konden een gouden en hoger huwelijksjubileum vieren (Corijn, 2011). In 2007 waren gehuwde mannen gemiddeld genomen 74 jaar als ze overleden; hun weduwes zullen iets jonger geweest zijn. Gehuwde vrouwen waren in 2007 gemiddeld genomen 72 jaar als ze overleden; hun weduwnaars zullen iets ouder geweest zijn (ADSEI). De hoge leeftijd bij het overlijden van de partner maakt de kans op een hertrouw op zich heel klein. Maar zowel het aantal huwelijken als de duurzaamheid van huwelijken is sterk afgenomen, waardoor verweeduwd zijn in een ander daglicht zal komen te staan in de komende jaren. Meer gescheiden en minder gehuwde personen zullen overlijden.

In deze bijdrage belichten we enkele aspecten van verweeduwd zijn in het Vlaamse Gewest. In eerste instantie schetsen we de evolutie van het aantal verweeduwd en hun hertrouwkansen. Aan de hand van de burgerlijke staat anno 2011 preciseren we de plaats van verweeduwd zijn binnen de bevolking van 18 jaar en ouder. Vervolgens belichten we het overlijden van de huwelijkspartner binnen het eerste huwelijk en de eventuele hertrouw. De leefvorm na het overlijden van de huwelijkspartner brengen we eveneens in kaart. Tot slot plaatsen we kort het verweeduwd zijn in een levensloopperspectief. Behalve voor de evolutie van het aantal verweeduwd, maken we gebruik van Rijksregistergegevens. De databron omvat informatie over alle veranderingen in de burgerlijke staat van alle inwoners van het Vlaamse Gewest op 1.1.2011. Ze laat toe het verweeduwd zijn en de weduwnaars en weduwen slechts in beperkte mate te schetsen. Van de huwelijken zijn enkel tijdstippen en duurtijden gekend; van de verweeduwd enkel geslacht en leeftijd. Door de aard van de databron ontbreken in de analyses de huwelijken waarvan beide partners reeds gestorven zijn².

² Ten gevolge van immigratie hebben de huwelijken/verweduwingen niet per definitie in het Vlaamse Gewest plaatsgevonden; tengevolge van emigratie ontbreken de gegevens van personen die in het Vlaamse Gewest zijn gehuwd/verweeduwd, maar er op 1.1.2011 niet meer woonden (zie ook Corijn, 2005a).

1. Evolutie van verweduwden en van hertrouw

In tabel 1 schetsen we de evolutie in de periode 1970-2010 van de verweduwden en van hun hertrouw in het Vlaamse Gewest. Gegeven de uiteenlopende levensverwachting van mannen en vrouwen (ADSEI) verschillen cijfers van weduwnaars en weduwes sterk van elkaar. Globaal genomen is de totale bevolking in de periode 1970-2010 met 15% toegenomen (rij G). Het totale aantal weduwnaars is in diezelfde periode in geringe mate afgenomen (-5%); het totale aantal weduwen is daarentegen met een kwart gestegen (+27%) (rij A en D). Indien we de verweduwden onder de 80 jaar bekijken, dan zien we dat hun aantal bij mannen gedaald is met 13% en bij vrouwen zelfs met 24% (rij B en E). Het aantal verweduwden boven de 80 jaar is daarentegen toegenomen. Bij mannen gaat het om een stijging met 57%; bij vrouwen is het aantal meer dan verdrievoudigd (rij C en F). Weduw(e)naar zijn is met andere woorden hoofdzakelijk een burgerlijke staat van 80-plussers geworden. Recent is 42% van alle verweduwden ouder dan 80 jaar; in 1970 was dit slechts 19%.

De daling van het totale aantal huwelijken in het Vlaamse Gewest sinds 1970 (-41%) ging gepaard met bijna een verdubbeling van het aantal niet-eerste huwelijken³ (+91%). Het aandeel van de hertrouw binnen alle huwelijken is verdrievoudigd (rij H tot K). De hertrouwmart wordt tegenwoordig bijna volledig ingenomen door gescheiden personen (Corijn, 2012). Verweduwde personen hertrouwen nu nog zelden (rij L tot N). In 1970 was bij 38% van de hertrouw minstens één verweduwde partner betrokken; in 2010 is dit gedaald tot 6%. Hertrouw, en meer specifiek hertrouw na het overlijden van de huwelijkspartner, moet worden gezien in een context waarbij er steeds minder jongere verweduwden zijn en steeds meer oudere verweduwden van boven de 80 jaar; deze laatste groep begeeft zich doorgaans niet meer op de hertrouwmart. Op 1.000 weduwnaars jonger dan 80 jaar in 2010 waren er 7 die hertrouwden, destijds in 1970 waren er dat nog 19. Op 1.000 weduwen jonger dan 80 jaar in 2010 was er 1 die hertrouwde; destijds in 1970 waren er dat nog 5. In 2010 waren er in het Vlaamse Gewest welgeteld 48 80-plussers die (her)trouwden.

³ Eerste huwelijken zijn huwelijken waarbij beide partners nooit-gehuwd waren; alle andere huwelijken noemen we niet-eerste huwelijken, herhuwelijken of hertrouw.

Tabel 1 Verweduwden en huwelijken, Vlaams Gewest, 1970-2010*

VERWEDUWDEN		1970	1981	1991	2001	2010
A.	Totaal aantal weduwnaars	87.594	85.561	81.920	79.991	83.652
	Evolutie (1970=100)	100	98	93	91	95
B.	Aantal weduwnaars 18-79 jaar	66.492	62.151	55.349	55.496	50.499
	Evolutie (1970=100)	100	109	103	102	87
C.	Aantal weduwnaars ≥80 jaar	21.102	23.410	26.571	24.495	33.153
	Evolutie (1970=100)	100	111	126	116	157
D.	Totaal aantal weduwen	248.690	290.923	313.958	317.404	316.162
	Evolutie (1970=100)	100	117	126	128	127
E.	Aantal weduwen 18-79 jaar	206.809	224.968	213.034	211.464	179.631
	Evolutie (1970=100)	100	93	83	83	76
F.	Aantal weduwen ≥80 jaar	41.881	65.955	100.924	105.940	136.531
	Evolutie (1970=100)	100	157	241	253	326
G.	Totale bevolking	5.416.583	5.630.129	5.794.848	5.952.552	6.251.983
	Evolutie (1970=100)	100	104	107	110	115
HUWELIJKEN						
H.	Aantal huwelijken	42.335	38.164	35.777	23.191	24.926
	Evolutie (1970=100)	100	90	84	55	59
I.	Aantal eerste huwelijken	37.651	29.992	27.689	15.550	15.997
	Evolutie (1970=100)	100	80	73	41	42
J.	Aantal niet-eerste huwelijken	4.684	8.172	8.088	7.641	8.929
	Evolutie (1970=100)	100	174	173	163	191
K.	Aandeel niet-eerste huwelijken per 100 huwelijken	11,1	21,4	22,6	32,9	35,8
	Evolutie (1970=100)	100	194	204	298	324
VERWEDUWDEN EN HERTROUW						
L.	Aandeel niet-eerste huwelijken met verweduwden	37,7	17,9	9,8	7,9	5,9
	Evolutie (1970=100)	100	47	26	21	16
M.	Aantal weduwnaars die hertrouwen per 1.000 weduwnaars (18-79 jaar)	19,2	16,7	10,3	7,9	6,9
	Evolutie (1970=100)	100	87	53	41	36
N.	Aantal weduwen die hertrouwen per 1.000 weduwen (18-79 jaar)	5,0	3,1	1,5	1,1	1,2
	Evolutie (1970=100)	100	61	29	22	23

Bron: ADSEI, Thematische Directie Samenleving, bewerking SVR

* De keuze van de jaren werd bepaald door de beschikbaarheid van de verdeling van de bevolking naar leeftijd en burgerlijke staat; tot 2001 was dit enkel beschikbaar in de Volkstellingsjaren.

Om het relatieve belang van verweduwd zijn in de levensloop te illustreren, schetsen we in tabel 2 de huidige burgerlijke staat van elke persoon in het Vlaamse Gewest op 1.1.2011, waarbij we rekening houden met voorafgaande veranderingen in de burgerlijke staat. Binnen de volwassen bevolking was 3,4% van de mannen en 12,2% van de vrouwen verweduwd. Heel uitzonderlijk was men verweduwd in een tweede of volgend huwelijk. Onder de hertrouwden bevindt zich een gering percentage (8,2% bij mannen en 5,6% bij vrouwen) dat eerder was verweduwd. Onder de ooit-gehuwden zijn er 6,8% mannen en 16,6% vrouwen wiens huwelijkspartner is gestorven. Meer dan 1 huwelijkspartner verliezen door overlijden is relatief gezien uitzonderlijk; in absolute aantallen betreft het meer dan 5.000 Vlamingen.

Tabel 2 Huidige burgerlijke staat van volwassenen en aantal keer verweeduwd bij ooit-gehuwden per geslacht, Vlaams Gewest, 2011

Huidige burgerlijke staat	Mannen		Vrouwen	
	N	%	N	%
- Ongehuwd	801.171	32,3	641.205	24,77
- Gehuwd ...				
... in eerste huwelijk	1.227.461	49,49	1.238.290	47,84
... in tweede huwelijk (niet verweeduwd)	116.021	4,68	110.453	4,27
... in tweede huwelijk (eerder verweeduwd)	10.143	0,41	6.382	0,25
... in derde huwelijk (niet verweeduwd)	10.007	0,40	9.010	0,35
... in derde huwelijk (eerder verweeduwing)	1.116	0,04	785	0,03
... in vierde huwelijk (niet verweeduwd)	716	0,03	697	0,03
... in vierde huwelijk (eerder verweeduwd)	110	0,00	92	0,00
- Gescheiden ...				
... na eerste huwelijk	201.616	8,13	233.840	9,03
... na tweede huwelijk	25.081	1,01	28.580	1,10
... na derde huwelijk	1.882	0,08	2.517	0,10
... na vierde huwelijk	123	0,00	236	0,01
- Verweeduwd ...				
... in eerste huwelijk	83.252	3,36	310.865	12,01
... in tweede huwelijk	969	0,04	4.396	0,17
... in derde huwelijk	11	0,00	72	0,00
- Andere	605	0,03	980	0,04
Aantal keer verweeduwd onder ooit-gehuwden				
0	1.581.514	94,21	1.622.248	83,41
1	96.029	5,72	318.109	16,36
2	1.070	0,06	4.459	0,23
3	119	0,00	73	0,00

Bron: Rijksregisterbestand, bewerking SVR

Aangezien het verlies van de huwelijkspartner door een overlijden doorgaans in een eerste huwelijk gebeurt, behandelen we verder in deze bijdrage enkel dit overlijden.

2. Het overlijden van de huwelijkspartner

Hoe verlopen eerste huwelijken? Als ze niet standhouden, hoeveel eindigen er dan door het overlijden van een partner en hoeveel door een echtscheiding? In tabel 3 schetsen we dit voor de ooit-gehuwden (op 1.1.2011) uit het Vlaamse Gewest; we doen dit naargelang de periode waarin hun eerste huwelijk (huwelijkscohort) plaatsvond.

Tabel 3 Uitkomst van het eerste huwelijk naargelang de huwelijkscohort, per geslacht, Vlaams Gewest, 2011 (in %*)

Huwelijks-cohort	Mannen				Vrouwen			
	N	Nog samen	Gescheiden	Verweeduwd	N	Nog samen	Gescheiden	Verweeduwd
1940-49	32.437	47	5	48	103.078	15	5	80
1950-59	160.006	71	8	20	251.438	46	8	46
1960-69	280.560	76	16	8	330.905	64	16	19
1970-79	355.605	70	26	4	381.838	65	27	7
1980-89	328.909	67	31	1	342.189	65	32	3
1990-99	280.777	71	28	0,7	288.407	70	28	1,6
2000-09	216.670	88	11	0,7	224.885	88	11	0,6

Bron: Rijksregisterbestand, bewerking SVR

* De som is verschillend van 100 omdat enkelen een andere uitkomst hebben, zoals nietigverklaring en onbekend.

Uit de omvang van de huwelijkscohorten blijkt dat er recent nog weinig overlevende mannen zijn die in de jaren 40 zijn gehuwd, maar wel nog heel wat vrouwen (ruim 3 keer meer). Van heel wat gehuwden uit de jaren 40 zijn beide partners immers al overleden. Van de (overlevende) bruidegoms uit de jaren 40 is nu nog maar een kleine helft verweduwd, van de (overlevende) bruiden uit die tijd is nu al 80% verweduwd. De groep (van overlevenden) die huwde in de jaren 50 is omvangrijker en opnieuw veel groter bij vrouwen dan bij mannen. Slechts 20% van deze mannen is (reeds) verweduwd tegenover 46% van deze vrouwen. In de huwelijkscohorten sinds 1960 is er amper verweduwing, maar speelt echtscheiding een steeds grotere rol als uitkomst van een eerste huwelijk (zie Corijn, 2012).

In tabel 4 schetsen we de kansen op een verweduwing binnen het eerste huwelijk naargelang de duur van het huwelijk. We doen dit op basis van een overlevingsanalyse⁴. De huwelijkspartner verliezen door een overlijden binnen de eerste 30 jaar van het huwelijk is uitzonderlijk, zeker voor mannen. Over de huwelijkscohorten heen daalt op elke huwelijksduur de kans op een overlijden van de echtgeno(o)t(e). Voor mannen neemt het overlijden van de echtgenote snel toe eens ze 50 jaar gehuwd zijn; voor vrouwen neemt het overlijden van de echtgenoot al snel toe na 40 jaar huwelijk.

Tabel 4 Kans op en timing van een overlijden van de partner in het eerste huwelijk naargelang de huwelijkscohort, per geslacht, Vlaams Gewest, 2011

Huwelijks cohort	% verweduwd binnen ... jaar huwelijk										Verweduwd		
											N	Me-leeftijd jaar;maand	Me huw.- duur
10	20	30	40	45	50	55	60	Ooit					
Mannen													
1940-49	0,5	1,3	3,3	7,4	10,9	15,6	23,5	35,9	74,6	15.502	79;6	55;9	
1950-59	0,4	1,3	3,1	6,7	9,7	14,0	20,9	32,5	35,8	32.743	71;1	46;7	
1960-69	0,4	1,3	2,9	6,3	9,0	-	-	-	14,1	23.803	60;10	36;1	
1970-79	0,4	1,1	2,7	-	-	-	-	-	5,9	12.864	51;7	6;11	
1980-89	0,3	0,7	2,4	-	-	-	-	-	2,6	4.642	43;9	17;3	
1990-99	0,4	1,1	-	-	-	-	-	-	1,1	2.066	38;10	8;10	
2000-09	-	-	-	-	-	-	-	-	0,6	626	37;5	3;1	
Vrouwen													
1940-49	1,2	2,2	8,9	21,6	31,2	43,1	57,2	72,1	94,9	82.293	71;8	49;5	
1950-59	0,8	2,8	7,6	17,5	25,2	35,1	47,9	64,0	67,3	115.858	67;7	44;8	
1960-69	1,0	2,8	6,6	14,3	20,4	-	-	-	13,3	63.133	59;2	36;1	
1970-79	0,9	2,5	5,6	-	-	-	-	-	10,8	27.251	49;6	26;1	
1980-89	0,9	2,4	4,9	-	-	-	-	-	5,3	10.464	40;11	15;10	
1990-99	1,1	2,4	-	-	-	-	-	-	2,5	4.631	36;0	8;2	
2000-09	-	-	-	-	-	-	-	-	1,3	1.431	35;0	3;1	

Bron: Rijksregisterbestand, bewerking SVR

⁴ Personen die meer recent zijn gehuwd hebben minder tijd gehad om het risico te lopen om hun partner te verliezen door een overlijden dan personen die eerder waren gehuwd. Een overlevingsanalyse houdt rekening met deze uiteenlopende 'exposure'-tijd. Het basisgegeven om de kans op een overlijden van de huwelijkspartner te berekenen, is de tijd verstreken sinds het tijdstip van het eerste huwelijk tot aan het tijdstip van het overlijden van de partner voor personen wiens partner gestorven is en tot de datum van de echtscheiding of tot 1.1.2011 - naargelang wat eerst komt - voor personen wiens partner nog niet gestorven is.

Op 1.1.2011 waren de meeste (overlevende) verweduwden personen die gehuwd waren in de jaren 50. Mannen die huwden in die periode (en nu nog leven) waren bij het overlijden van hun echtgenote doorgaans⁵ 71 jaar en hun huwelijk had bijna 47 jaar geduurd. Vrouwen die gehuwd waren in die tijd (en nu nog leven) waren doorgaans bijna 68 jaar toen hun echtgenoot stierf en hadden een huwelijk van bijna 45 jaar achter de rug. Voor de huwelijkscohorten vanaf de jaren 70 wordt de duur van het huwelijk bij het overlijden van de huwelijkspartner beïnvloed door het uitstel van het eerste huwelijk en door de verder toenemende levensverwachting. De stijgende echtscheidingskansen en dalende hertrouwkansen (Corijn, 2012) zullen echter in de toekomst de omvang van de groep verkleinen wiens huwelijk wordt beëindigd door een overlijden.

In tabel 5 schetsen we de timing van een verweduwing voor de oudste huwelijkscohorten op een andere wijze door aan te geven hoeveel procent van alle gehuwden verweduwd was binnen een bepaalde huwelijksduur. Voor de mannen gehuwd in de jaren 50 duurde het 45,5 jaar vooraleer 10% onder hen de partner verloor door een overlijden; voor de vrouwen gehuwd in die tijd duurde het 33 jaar eer hun partner stierf. Voor de mannen en vrouwen gehuwd in de jaren 60 duurde dit respectievelijk bijna 47 jaar en ruim 35 jaar. Over de huwelijkscohorten heen daalt de kans op een overlijden van de huwelijkspartner, die op een echtscheiding stijgt echter (zie Corijn, 2012).

Tabel 5 Timing van een overlijden van de partner in het eerste huwelijk naargelang de huwelijkscohort, per geslacht, Vlaams Gewest, 2011 (in jaar; maanden)

Huwelijks-cohort	Mannen				Vrouwen			
	Huwelijksduur waarbinnen ... % was verweduwd				Huwelijksduur waarbinnen ... % was verweduwd			
	5	10	20	30	5	10	20	30
1940-49	35;0	43;9	53;1	58;1	24;3	31;2	39;0	44;6
1950-59	35;11	45;6	54;8	59;4	25;8	33;0	41;11	47;10
1960-69	36;6	46;9	-	-	26;7	35;2	-	-
1970-79	37;8	-	-	-	28;4	38;0	-	-

Bron: Rijksregisterbestand, bewerking SVR

3. Hertrouw na het overlijden van de huwelijkspartner

In tabel 1 was reeds duidelijk te zien dat verweduwden zich steeds minder op de hertrouwmarkt begeven. Dit komt deels door hun toegenomen leeftijd bij het overlijden van hun huwelijkspartner (zie ook van Duin, 2007). Als verweduwing zich pas na 30 jaar huwelijk bij vrouwen en na 40 jaar huwelijk bij mannen zichtbaar manifesteert (tabel 4), dan hebben de betrokkenen al een hogere leeftijd. De ADSEI-statistieken leren ons dat recent (tabel 6) de weinige weduwnaars die hertrouwen, gemiddeld genomen bijna 53 jaar zijn als ze hertrouwen met een nooit-gehuwde vrouw, die dan doorgaans veel jonger is (41 jaar). Als weduwnaars met een gescheiden vrouw hertrouwen, zijn ze gemiddeld genomen beiden doorgaans ouder, respectievelijk 60 en 52 jaar. Als de kleine groep weduwen hertrouwt, zijn ze gemiddeld genomen 48 jaar. Hun nooit-gehuwde partner is iets jonger dan hen (46 jaar); hun gescheiden partner is iets ouder (51 jaar). Twee verweduwden die mekaar vinden op de hertrouwmarkt zijn doorgaans gemiddeld rond de 60 jaar. Een hertrouw met minstens 1 verweduwde partner betreft amper 5% van alle niet-eerste huwelijken. Binnen dit soort hertrouw komt een huwelijk van een weduwnaar en een gescheiden vrouw het meest voor. Bij de meeste niet-eerste huwelijken (93%) is minstens 1 gescheiden partner betrokken.

⁵ De mediaanleeftijd of mediaanduur is de leeftijd/duur op/na de welke de eerste helft van alle verweduwden het overlijden van de huwelijkspartner heeft meegemaakt

Tabel 6 Hertrouw van verweduwden naargelang de burgerlijke staat van hun partner*: verdeling en gemiddelde leeftijd bij hertrouw, Vlaams Gewest, 2010

Burgerlijke staat		% binnen niet-eerste huwelijken	Gemiddelde leeftijd (in jaren)	
Man	Vrouw		Man	Vrouw
Weduwnaar	Nooit-gehuwd	0,88	52,8	41,5
Weduwnaar	Gescheiden	2,45	59,5	52,0
Nooit-gehuwd	Weduwe	0,62	46,2	48,1
Gescheiden	Weduwe	1,00	51,3	48,3
Weduwnaar	Weduwe	0,48	63,9	59,6

Bron: ADSEI, Thematische Directie Samenleving

* Sinds de invoering van het homohuwelijk wordt in de ADSEI-huwelijksstatistieken niet meer gesproken over de man en de vrouw, maar over de eerste en tweede huwende. Deze zijn nog steeds overwegend respectievelijk de man en de vrouw.

Hertrouwen na het overlijden van de huwelijkspartner is een kwestie van mannen en van leeftijd. De omvang van de cohorten verweduwden en van de leeftijdsgroepen illustreert de toename van de groep die potentieel een tweede huwelijk kan aangaan (tabel 7). Mannen die in de jaren 50 tot 70 van de vorige eeuw weduwnaar werden en hierbij *jonger waren dan 70 jaar* hertrouwden snel en massaal. De weduwen van die leeftijd uit die tijd deden dat veel minder. Sinds de jaren 80 wordt veel minder hertrouwd na het overlijden van de huwelijkspartner, ook als men jonger was dan 70 jaar ten tijde van dat overlijden. Weduwen herhuwen nog amper. Dit blijkt uit tabel 7 waar we de kans op en timing van een tweede huwelijk⁶ schetsen naargelang de periode waarin werd verweduwd in het eerste huwelijk (verweduwingscohort) en naargelang de leeftijd waarop de verweduwing plaatsvond. Recent wordt er ook iets langer gewacht alvorens te hertrouwen en mannen doen dit sneller dan vrouwen, zo leert ons de mediaanduur tussen het overlijden van de huwelijkspartner en de hertrouw. Is ongehuwd samenwonen het alternatief geworden als men niet hertrouwt?

Bij de (overlevende) verweduwden van de jaren 50, 60 en 70 evenals bij de weduwnaars van de jaren 80 zijn er weinig of geen die *ouder waren dan 70 jaar* bij het overlijden van hun huwelijkspartner. Maar dit verandert bij de cohorten die sinds de jaren 80 hun huwelijkspartner verloren door een overlijden. Sinds 2000 is de groep die ouder is dan 70 jaar bij het overlijden van de huwelijkspartner zelfs groter dan de groep die jonger is dan 70 jaar. Maar boven de 70 jaar hertrouwt men bijna nooit, ook niet als weduwnaar.

⁶ Ter informatie: bij mannen werd 92% van alle tweede huwelijken voorafgegaan door een echtscheiding; bij vrouwen betrof dit 93%; deze tweede huwelijken worden behandeld in Corijn (2012).

Tabel 7 Kans op en timing van sluiting van een tweede huwelijk na het overlijden van een huwelijkspartner naargelang de cohort en de leeftijd bij dat overlijden, per geslacht, Vlaams Gewest, 2011

Verweduwd			% hertrouwd binnen ... jaar na overlijden huwelijkspartner					Hertrouwd Mediaan- duur jaar;maand	
Cohort	leeftijd	N	2	5	10	15	Ooit	N	jaar;maand
Mannen									
1950-59	alle	457	38,5	71,3	81,8	84,4	87,5	400	2;4
1960-69	alle	1.594	35,1	61,0	70,3	74,1	77,3	1.240	2;3
1970-79	alle	4.879	19,4	37,1	45,4	48,9	53,4	2.594	5;5
1980-89	alle	10.900	7,4	16,8	24,3	27,7	31,5	3.361	4;3
1990-99	<70 j.	17.835	4,3	10,7	15,4	-	19,9	3.333	3;11
	≥70 j.	4.086	0,9	1,6	2,2	-	2,7		
2000-09	<70 j.	20.331	3,2	7,9	-	-	13,7	1.979	2;3
	≥70 j.	24.544	0,5	0,8	-	-	1,3		
Vrouwen									
1950-59	alle	2.857	17,1	40,2	51,9	55,5	58,7	1.682	3;1
1960-69	alle	7.853	10,1	23,1	29,0	30,9	32,8	2.590	3;0
1970-79	alle	21.930	4,3	9,1	11,7	12,6	14,0	3.059	3;2
1980-89	<70 j.	45.586	1,0	2,9	4,2	4,8	5,5	2.432	4;4
	≥70 j.	1.495	-	-	-	-	1,3		
1990-99	<70 j.	63.113	0,5	1,5	2,2	-	3,1	1.773	4;5
	≥70 j.	19.550	-	-	-	-	0,05		
2000-09	<70 j.	56.807	0,4	1,2	-	-	2,1	778	3;2
	≥70 j.	69.487	-	-	-	-	0,03		

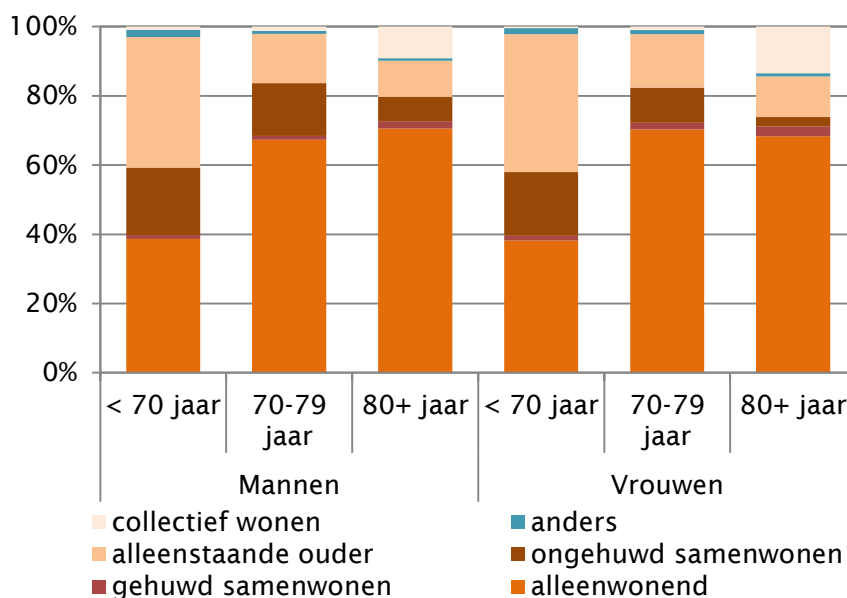
Bron: Rijksregisterbestand, bewerking SVR

4. Leefvorm na het overlijden van de huwelijkspartner

Als weduwnaars en weduwen zelden hertrouwen, hoe wonen ze dan na het overlijden van hun partner? In figuur 2 schetsen we de leefvorm op 1.1.2011 van de weduwnaars en weduwen naargelang hun leeftijd.

Alleen wonen is de overheersende leefvorm van weduwnaars en weduwen. Als ze jonger zijn dan 70, hebben ze vaak ook nog kinderen die bij hen inwonen. Zoals eerder vastgesteld, is gehuwd samenwonen met een nieuwe partner zeer uitzonderlijk, zeker na de leeftijd van 70 jaar en zeker voor vrouwen. Ongehuwd samenwonen met een nieuwe partner komt vaker voor; zeker bij de verweduwden jonger dan 70 jaar (bijna 20%), maar ook bij hen die in de 70 zijn (15% bij de mannen en 10% bij de vrouwen). Vanaf leeftijd 80 komt het collectief wonen in een instelling in beeld.

Figuur 2 Leefvorm van weduwnaars en weduwen naargelang hun leeftijd, Vlaams Gewest, 2011 (in %)

Bron: Rijksregisterbestand, bewerking SVR

In tabel 8 nemen we een dynamisch perspectief door na te gaan hoe mannen en vrouwen, die respectievelijk in 2000 en in 2005 hun huwelijkspartner verloren door een overlijden, op 1.1.2011 woonden. We houden rekening met de leeftijd bij het overlijden van de partner. Hoewel het niet om dezelfde personen gaat die we in de tijd volgen, brengen we op die wijze bij benadering in beeld of er een verandering in de leefvorm optreedt naargelang het overlijden van de huwelijkspartner langer geleden is.

Tabel 8 Leefvorm op 1.1.2011 na het overlijden van de huwelijkspartner, naargelang het jaar van en de leeftijd bij dat overlijden, per geslacht, Vlaams Gewest (in %)

Verweduwd in	Mannen				Vrouwen			
	2000		2005		2000		2005	
Leeftijd bij overlijden huwelijkspartner	<70 jaar	≥70 jaar	<70 jaar	≥70 jaar	<70 jaar	≥70 jaar	<70 jaar	≥70 jaar
Alleen wonen	52	69	57	73	65	66	66	72
Gehuwd samenwonen met partner	14	4	7	3	3	3	2	2
Ongehuwd samenwonen met partner	14	3	12	3	7	1	6	1
Alleenstaande ouder	16	11	21	9	20	11	23	11
Anders wonen	2	0	1	1	1	1	1	1
Collectief wonen	2	13	1	11	2	18	1	13
N (100%)	1.963	1.001	1.832	2.375	5.890	3.957	4.967	6.583

Bron: Rijksregisterbestand, bewerking SVR

Ongeacht de tijd sinds het verlies van de huwelijkspartner en ongeacht de leeftijd bij zijn/haar overlijden, wordt na het overlijden van de huwelijkspartner hoofdzakelijk alleen gewoond, soms nog met inwonende kinderen. Het aandeel verweduwden dat alleen woont, varieert weinig naargelang de duur sinds en/of de leeftijd bij het overlijden van de partner; enkel weduwnaars uit 2000 die destijds jonger waren dan 70 jaar, wonen nu minder vaak alleen en vaker met een nieuwe partner. Weduwnaars gaan iets vaker dan weduwen opnieuw met een partner samenwonen, gehuwd of ongehuwd. Ruim 1 op de 4 mannen (28%) die 10 jaar geleden verweduwd en toen nog jonger was dan 70 jaar, woont nu

opnieuw met een partner samen. Bij vrouwen gaat het om 1 op de 10. Bij die mannen doet de ene helft dit gehuwd, de andere helft ongehuwd; bij die vrouwen wordt er meer ongehuwd dan gehuwd samengewoond. Bij de mannen die 10 jaar geleden na hun 70ste hun partner verloren, woont nu 7% opnieuw met een partner samen; bij de vrouwen slechts 4%. Als de echtgenote nog maar 5 jaar geleden is gestorven, woont naargelang de leeftijd bij dat overlijden respectievelijk 19% en 6% weduwnaars weer samen met een nieuwe partner. Weduwen zijn veel meer terughoudend dan weduwnaars om opnieuw met een partner te gaan samenwonen, laat staan om te huwen (Corijn, 2005b).

5. Burgerlijke staat doorheen de levensloop

Verweduwd zijn is vooral een zaak geworden op (zeer) hoge leeftijd. Voor 2 groepen die op 1.1.2011 reeds de leeftijd van 70 jaar hadden bereikt, geven we in tabel 9 aan hoeveel tijd ze gemiddeld tussen hun 18de en hun 70ste genomen in een bepaalde burgerlijke staat hebben doorgebracht.

Tabel 9 Gemiddeld aandeel van het leven tussen 18 en 70 jaar doorgebracht in een bepaalde burgerlijke staat voor 2 geboortecohorten, per geslacht, Vlaams Gewest (in %)

Geboorte-cohort	Mannen					Vrouwen				
	Ongehuwd	Gehuwd	Gescheiden	Verweduwd	N	Ongehuwd	Gehuwd	Gescheiden	Verweduwd	N
1920-21	21,5	76,4	0,6	1,4	7.628	19,8	72,4	0,8	6,8	11.736
1930-31	19,9	77,1	1,4	1,5	36.456	15,6	76,8	1,7	6,0	51.029

Bron: Rijksregisterbestand, SVR-bewerking

Mannen zijn vóór de leeftijd van 70 gemiddeld genomen amper 1% van hun volwassen leven verweduwd geweest, bij vrouwen is dit 6%. Dit gemiddelde bij mannen is laag omdat in beide geboortecohorten 90% van die mannen nooit weduwnaar is geweest. Bij vrouwen geboren in 1920-21 is 67% tot hun 70ste nooit weduwe geweest, bij vrouwen uit 1930-31 loopt dit op tot 73%. Gemiddeld genomen zijn deze (overlevende) mannen en vrouwen op de leeftijd van 70 jaar ongeveer driekwart van hun volwassen leven getrouwd (of hertrouwd) geweest (tussen 72% en 77%). Deze geboortecohorten hadden amper met een echtscheiding te maken. Mannen en vrouwen geboren in de jaren 40 waren vóór hun 60ste al gemiddeld genomen 6% van hun volwassen leven gescheiden geweest (Corijn, 2012).

Uitleiding

De combinatie van een hoge levensverwachting en een duurzaam huwelijk is het voorrecht (geweest) van de gehuwden uit de jaren 40 en 50. Zij konden/kunnen met hun partner een hoog huwelijksjubileum vieren en zijn vóór hun 70ste amper weduw(e)naar (of gescheiden) geweest. Voor de gehuwden vanaf de jaren 60 zal de hoge levensverwachting doorkruist worden door minder duurzame huwelijken. Voor een groeiend aandeel zal een echtscheiding eerder dan een overlijden een einde maken aan hun huwelijk. Mannen en vrouwen geboren in de jaren 40 en wellicht gehuwd in de jaren 60 waren vóór hun 60ste gemiddeld genomen 6% van hun volwassen leven gescheiden geweest (Corijn, 2012). De komende jaren zal het aantal overlijdens van de huwelijkspartner in een tweede huwelijk (na een echtscheiding) stijgen, evenals het aantal gescheiden personen dat overlijdt. Uiteraard verliezen niet enkel gehuwden hun partner, ook anderen die ongehuwd samenwonen, kunnen hun partner verliezen door overlijden.

De toename van het aantal weduwen ouder dan 80 jaar is spectaculair. Dit aantal zal verder blijven stijgen als onderdeel van het toenemende aantal alleenwonenden in de komende jaren (Lodewijckx, 2011). De verschuiving van het verweduwd zijn naar een latere leeftijd vergroot de kans dat men na het overlijden van de partner niet hertrouwt en niet opnieuw met een partner gaat wonen, maar vergroot de kans dat men alleen blijft wonen. Alleen komen te wonen op een zeer hoge leeftijd brengt echter veel nieuwe uitdagingen met zich mee en vergt een bijzondere aandacht van beleidsverantwoordelijken die instaan voor het welzijn van en de zorgverlening aan ouderen. Op financieel vlak betekent dit voor de meeste weduwen een overstap naar een overlevingspensioen, met een verhoogd armoederisico (Berghman e.a. 2009, Ponnet en Mortelmans, 2007). Op het gebied van huisvesting vergt het een aanpassing van een adequate zorgbehoefte op hogere leeftijd. Terwijl partners belangrijke mantelzorgers zijn, moeten de weduwnaars en weduwen uitkijken naar een nieuwe aangepaste externe zorgverstrekking. Op het gebied van sociale contacten kan de overgang naar alleen wonen en alleen zijn op zeer hoge leeftijd een bijzondere aanpassing vergen, waarbij oplossingen niet meteen voor de hand liggen.

Literatuurlijst

Alders, M. (2002). Verweduwing. *Index*, 10, 10-11.

ADSEI, <http://statbel.fgov.be/nl/statistieken/cijfers/bevolking/>

Berghman e.a. (2009). *Toereikende pensioenen voor gepensioneerde huishoudens. Hoogte en samenstelling van het pensioenpakket op huishoudniveau*. Brussel: Working Paper Sociale Zekerheid nr. 10.

Corijn, M. (2005a). *Huwen, uit de echt scheiden en hertrouwen in België en in het Vlaamse Gewest. Een analyse op basis van Rijksregistergegevens*. Brussel: CBGS-Werkdocument, 5.

Corijn, M. (2005b). *Verweduwd en dan ? De leefvorm enkele jaren na het overlijden van de echtgenoot/echtgenote in het Vlaamse Gewest*. Brussel: CBGS-Webpublicatie.

Corijn, M. (2011). *De (in)stabiliteit van huwelijken in ons land*. Brussel: Studiedienst van de Vlaamse Regering, SVR-Webartikel 5.

Corijn, M. (2012). *De sluiting en ontbinding van een eerste, tweede en derde huwelijk. Een analyse op basis van Rijksregistergegevens*. Brussel: Studiedienst van de Vlaamse Regering, SVR-Webartikel 1.

Lodewijckx, E. (2011). Resultaten van de huishoudensprojecties. In: Willems, P. & E. Lodewijckx, (red.). *SVR-Projecties van de bevolking en de huishoudens voor Vlaamse steden en gemeenten, 2009 - 2030*. Brussel: Studiedienst van de Vlaamse Regering, SVR-Studie 2, 177-208.

Jacobs, Th. & E. Lodewijckx (2004). *Zicht op zorg. Studie van de mantelzorg in Vlaanderen in 2003*. Brussel: CBGS Werkdocument 11.

Ponnet, K. & D. Mortelmans (2007). *Het armoederisico bij Belgische weduwen en weduwnaars*. Brussel: Working Paper Sociale Zekerheid, 9.

Van Duin, C. (2007). Huishoudprognoses 2006-2050: veronderstellingen over burgerlijke staat en huishoudenspositie. *Bevolkingstrends*, 2^e kwartaal, 39-52.